

BRITANIYA MADANIYATI VA UNI INGLIZ TILINI O'RGANISHDA QO'LLASH

Ulasheva Malika Elbek qizi

Uzbekistan State World Languages University

English philology faculty

Supervisor: **Azimova Muxayyo Pulatjonovna**

Annotatsiya. Ushbu maqolada Britaniya madaniyatining o'ziga xos jihatlari va ularning ingliz tilini o'rganish jarayonidagi ahamiyati tadqiq etiladi. Unda Britaniya an'analari, qadriyatlari, ijtimoiy normalari va kundalik turmush tarzi haqidagi tushunchalar o'rganuvchilarning lisoniy kompetensiyasi hamda muloqot qobiliyatlarini qanchalik boyitishi ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot madaniy bilimlarni til o'qitish jarayoniga integratsiya qilish muhimligini ta'kidlab, til va madaniyat samarali muloqotning ajralmas qismlari ekanligini isbotlaydi.

Kalit so'zlar: Britaniya madaniyati, ingliz tilini o'rganish, madaniyatlararo kompetensiya, madaniy xabardorlik, muloqot qobiliyatlari, til o'qitish, sotsiomadaniy kontekst.

Аннотация. В данной статье исследуются культурные аспекты Великобритании и их значимость в процессе изучения английского языка. Рассматривается, как понимание британских традиций, ценностей, социальных норм и повседневных практик способствует повышению лингвистической компетенции и коммуникативных навыков учащихся. В исследовании подчеркивается необходимость интеграции культурных знаний в преподавание языка, демонстрируя, что язык и культура являются неотъемлемыми компонентами эффективного общения.

Ключевые слова: британская культура, изучение английского языка, межкультурная компетенция, культурная осведомленность, навыки общения, преподавание языка, социокультурный контекст.

Annotation. This article explores the cultural aspects of Britain and their significance in the process of learning the English language. It highlights how understanding British traditions, values, social norms, and everyday practices can enhance learners' linguistic competence and communicative skills. The study emphasizes the integration of cultural knowledge into language teaching, demonstrating that language and culture are inseparable components of effective communication.

Keywords: British culture, English language learning, intercultural competence, cultural awareness, communication skills, language teaching, sociocultural context.

Britaniya madaniyatining ingliz tilini o'rganishdagi roli nihoyatda muhim. Madaniy elementlar dars jarayoniga kirgizilganda, o'quvchilar tilni grammatik emas, hayotiy vosita sifatida o'rganadilar. Britan urf-odatlarini, tarixiy shaxslar, milliy an'analar, kundalik hayotiy vaziyatlar orqali o'quvchilar tilni boyitib, madaniyatlararo muloqotga tayyor bo'lib boradilar.

Til o'rganayotgan har bir o'quvchi biror bir xalqning ona tilini o'rganar ekan, bu jarayonda turli to'siqlarga duch keladi. Shunday muammolardan biri, madaniyatlarning turlicha ekanligidir. Bir tilni o'rganar ekanmiz, o'z navbatida o'sha tilda so'zlovchi xalqning madaniyatini ham bilib boraveramiz. "A language is part of a culture and a culture is part of a language; the two are intricately interwoven so that one cannot separate the two without losing the significance of either language or culture". Ya'ni til madaniyatning, madaniyat esa tilning ajralmas qismidir. Ikkisi bir-biriga shunday bog'liqlik, ularni bir-biridan ajratsa, til ham, madaniyat ham o'z mohiyatini yo'qotadi. Shu bilan barobarda, madaniyatni shu tilni bilmasdan tushunishning iloji yo'q. Chunki bir madaniyatda mavjud bo'lgan hodisa va jarayonlar boshqa xalqlar madaniyatida uchramasligi mumkin. Masalan, ingliz tilidagi "good day" iborasi ingliz madaniyatida "quyoshli kun" ma'nosini anglatadi, Afrika xalqlarida "yomg'irli kun" deya talqin qilinadi ekan. Buning sababi shunda ko'rinadiki, Afrika mamlakatlarida yomg'ir yog'ish kabi tabiiy hodisasi juda kam ro'y beradigan hodisadir. Bu mamlakatlarda yomg'ir yog'ishi Afrikaliklar uchun eng baxtli, eng yaxshi kunlardan biri sanaladi. Shu sababli ham, ular uchun "yaxshi kun" bu yomg'irli kundir [1].

Madaniyatni avloddan-avlodga o'tadigan, ma'lum bir xalq tajribasini saqlab qolgan yoki bir jamiyatdagi odamlarni boshqasidan ajratib ko'rsatishga moyil bo'lgan ishlarni bajarish usuli sifatida tasvirlash mumkin. Madaniyatni fiziologik yoki biologik hodisa sifatida ta'riflab bo'lmaydi, lekin uni jamiyat tomonidan amal qiladigan ijtimoiy xulq-atvor namunasi sifatida ifodalash mumkin. Bu g'ayrioddiy xilma-xillikka ega bo'lgan insoniyat jamiyatining aql bovar qilmaydigan hodisasi bo'lib, u har doim yangi avlodlarga ko'ra o'z shakllarini o'zgartiradi. Madaniyat ma'lum bir millatning e'tiqodlari, g'oyalari va urf-odatlarini va ijtimoiy qadriyatlarini haqidagi bilimlarni o'z ichiga oladi. Avtomatik ravishda yuqoridagi barcha xususiyatlar madaniyatning ajralmas qismi bo'lgan til orqali tarqaladi. Madaniyat va til boshqa madaniy kontekstdagi muloqot nuqtai nazaridan ajralmasdir. Madaniyat va til o'rtasidagi muvofiqlik haqida turli xil taxminlar mavjud. Amerikalik antropolog Sapirning o'ziga xos argumenti borki, madaniyat va tafakkur yashirin ma'no va irsiy hayot tarzining uzatilishi tufayli tilga bog'liq. Madaniy kontekstda shaxsiyat, fikrlash tarzi, his-tuyg'ulari, harakat va xulq-atvorni til orqali ochish mumkin. Bundan tashqari, madaniy patentlar ijtimoiy guruhning til orqali o'zaro ta'sir qilish va idrok etish usulini belgilashi mumkin[2]. Shunday qilib, til bilan madaniyatning mavjudligi jamiyat odamlari o'rtasidagi aloqa vositasi bo'lib xizmat qiladi. Biroq, ba'zi chet tilini o'rganuvchilar til o'rganishda madaniyatning ahamiyatini e'tiborsiz qoldiradilar va faqat tilning o'ziga e'tibor berishadi, bu esa pirovardida biroz harakat talab qiladi. Statistika ma'lumotlarga ko'ra, inson madaniyatsiz faqat robot qobiliyatlariga, shu jumladan grammatika va lug'atga erisha oladi, ammo bu madaniy kontekstga moslashmasdan, chinakam gapirish kerak degani emas. Kishilik jamiyatida tilning integratsiyalashuvi va qo'llanilishi tufayli muqarrar bo'lib, shaxsning madaniy uzatilishini tilning muayyan kontekstda qo'llash orqali ko'rish mumkin. Ayrim olimlarning fikricha, tildan fikr va fikr almashish uchun madaniy hodisa sifatida foydalanish kerak. Bu shunday o'zaro bog'liqlik, madaniy muhitni to'g'ri tushunmasdan, bu noto'g'ri talqin va aloqa buzilishiga olib keladi. Madaniyatni bilish nafaqat kompetentsiyani rivojlantiradi, balki madaniyatlararo til muloqotidan foydalanishni tushunishni ham oshiradi. Kester va Lustigning fikriga ko'ra,

muloqot va madaniyatdagi til umumiy ma'no va qadriyatlarni hayot obyektlariga kiritish sohalarida bir-biriga bog'langanga o'xshaydi.[3]

Madaniyatlararo muloqot turli madaniyatlarga mansub odamlarni o'z ichiga oladi, ular hayot qadriyatlariga turlicha qarash va talqinlarga ega. Muayyan jamiyatning madaniy tuzilishi yuzlab yillar davomida shakllanadi va odamlarni o'rganish va moslashishga majbur qiladi. Shaxs yangi madaniy sohaga kirib, muloqotga kirishishga harakat qilganda, bu o'quvchida tildan foydalanish va muloqotda o'zaro munosabatda bo'lishga ishonchni rivojlantirishga yordam beradigan madaniyat, ijtimoiy xulqatvor va hissiy javoblarni tushunishni talab qiladi. Masalan, o'zbek tilida Xudoga shukr qilish iborasi "xudoga zikir" bo'lib, ingliz tilida esa Xudoga minnatdorchilik bildirish tarzida qo'llaniladi. Hozirgi kunda ingliz tili dunyoqarashi, madaniyati va axloqi turlicha bo'lgan turli foydalanuvchilarni qamrab oladi. Shunday qilib, o'z-o'zidan, ingliz tili kontekstidagi harakatlar va javoblarni o'z ichiga olgan va bir-biridan farq qiladigan ko'plab madaniy naqshlar mavjud. Masalan, Amerika, Buyuk Britaniya, Avstraliya, Kanada, Hindiston va boshqalar kabi ingliz tilida so'zlashuvchi mamlakatlarda inglizcha kontekstdan foydalanish har xil bo'lib, bu erda ingliz tilida o'zlarining siyosiy, madaniy kontekstida gapiriladi va ular madaniyatlararo muloqotda madaniy tushunchaga ega bo'ladilar.[4] Shunday qilib, O'zbekistonda yanada yuksaltirish maqsadida "Oliy ta'lim tizimida madaniyat" yangi dasturi yaratildi talabalarning madaniy xabardorligi. Madaniy xabardorlikni chet tili o'quv dasturiga kiritish o'qituvchilardan maqsadli tilning samarali muloqotchisi bo'lishni talab qiladi. Til o'rganishda madaniyatning muhimligini ta'kidlagan holda, talabalarga tilni kommunikativ jarayon sifatida mashq qilish uchun ko'plab imkoniyatlarni taqdim etish kerak. Ingliz tili tarixining nazariy fan sifatidagi predmeti uning eng qadimgi davridan bizning davrimizgacha mavjudligi, til rivojlanishining sistematik mohiyati hisoblanadi. Til tarixini o'rganish hozirgi zamon ingliz tilini chuqur anglab yetishga, uning turli faktorlar bilan aloqadorligi, murakkab rivojlanish jarayonining natijasi va boshqa tillar o'rtasidagi o'rnini tushunish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga ingliz tili tarixi fani Angliya va ingliz adabiyoti tarixini o'rganishda ko'makchi fan sifatida xizmat qilishi mumkin. Ingliz tili tarixi kursining maqsad va vazifalari faqatgina beriladigan faktlarni keltirish emas, balki til rivojlanishi qonuniyatlarini aniqlash hamdir.

Ingliz tili tarixi boshqa nazariy va amaliy fanlar bilan ham bog'liq hisoblanadi. U ingliz xalqi hayotidagi aniq tarixiy sharoitda ingliz tilining rivojlanishi bilan ham aloqador bo'lganligi uchun Angliya tarixiga suyanadi. Ingliz tili tarixi hozirgi zamon ingliz tili o'rganadigan nazariy fonetika, nazariy grammatika, leksikologiya fanlarini bilish bilan bog'liqdir. Bu fonetik, leksik, grammatik hodisalarning rivojlanish jarayonini ko'rsatadi va hozirgi zamon ingliz tili sistemasining rivojlanish yo'lini belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Brown, L. Personal correspondence in the 19th century: A cultural history. New York: Oxford University Press. 2010.
2. Crystal, D. The Cambridge encyclopedia of the English language. Cambridge University Press. 2003.
3. Hyland, K. Second language writing. Cambridge University Press. 2003

4. Jakobson, R. Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in language* (pp. 350-377). MIT Press. 2015.
5. Johnson, R., & Lee, K. *The digital revolution: How emails transformed communication*. San Francisco: TechPress. 2018.